

Ekonomi daralıyor dış ticaret açığı büyüyor

Uygulanan sıkılaştırma politikası ile ekonomi 6 aydır daralıyor. İmalat göstergesi **ISO PMI** kasım ayında üst üste sekizinci ay eşik değer 50'nin altında kalarak yavaşlamanın belirginleştiğini ortaya koyarken, dış ticaret açığı da arttı. **Ticaret Bakanlığı'nın açıkladığı verilere göre, Türkiye'nin ithalatı, kasım ayında yüzde 2,7 artarak 29,7 milyar dolara yükselirken, ihracat ise yüzde 3,1 azalarak 22,2 milyar dolara geriledi. Buna göre, dış ticaret açığı kasımda yıllık 24,9 artışla 7,4 milyar dolar oldu.**

Ekonomi yönetimi enflasyonla mücadele kapsamında 2023 seçimleri sonrası ekonomide sıkılaştırma politikasını uygulamaya koydu. Uygulanan programla ekonominin daralması, enflasyonun düşmesi ve dış ticaretin azalması hedeflendi. Ancak ekonomi 8 aydır daralırken, dış ticaret ve enflasyon artmaya devam ediyor. Ekonomik büyümenin

öncü göstergesi **İstanbul Sanayi Odası** Türkiye İmalat PMI (Satın Alma Yöneticileri Endeksi) anketinin kasım sonuçlarına göre, İmalat PMI kasımda üst üste sekizinci ay eşik değeri 50,0'nin altında kalarak 48,3 seviyesinde gerçekleşti. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ile Ticaret Bakanlığı iş birliğiyle genel ticaret sistemi kapsamında

üretilecek geçici dış ticaret verilerine göre ise, ihracat 2024 yılı kasım ayında, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 3,1 azalarak 22 milyar 289 milyon dolar oldu. İthalat ise yüzde 2,7 artarak 29 milyar 748 milyon dolar olarak gerçekleşti. Genel ticaret sistemine göre ihracat 2024 yılı Ocak-Kasım döneminde bir önceki yılın aynı dönemine

göre yüzde 2,5 artarak 238 milyar 462 milyon dolar, ithalat yüzde 6,3 azalarak 311 milyar 798 milyon dolar olarak gerçekleşti. Kasım ayında dış ticaret açığı bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 24,9 artarak 5 milyar 973 milyon dolardan, 7 milyar 459 milyon dolara yükseldi. İhracatın ithalatı karşılama oranı 2023 Kasım ayında yüzde 79,4 iken,

2024 Kasım ayında yüzde 74,9'a geriledi. Ocak-Kasım döneminde dış ticaret açığı yüzde 26,8 azalarak 100 milyar 240 milyon dolardan, 73 milyar 336 milyon dolara geriledi. İhracatın ithalatı karşılama oranı 2023 Ocak-Kasım döneminde yüzde 69,9 iken, 2024 yılının aynı döneminde yüzde 76,5'e yükseldi. **- EKONOMİ SERVİSİ**

ALTIN VE ENERJİ HARİÇ İHRACATTA SINIRLI ARTIŞ

Enerji ürünleri ve parasal olmayan altın hariç ihracat, 2024 Kasım ayında yüzde 0,1 artarak 20 milyar 764 milyon dolardan, 20 milyar 788 milyon dolara yükseldi. Kasım ayında enerji ürünleri ve parasal olmayan altın hariç ihracat yüzde 1,0 artarak 21 milyar 708 milyon dolardan, 21 milyar 933 milyon dolara yükseldi. Enerji ürünleri ve parasal olmayan altın hariç dış ticaret açığı Kasım ayında 1 milyar 145 milyon dolar olarak gerçekleşti. Dış ticaret hacmi yüzde 0,6 artarak 42 milyar 720 milyon dolar olarak gerçekleşti. Söz konusu ayda enerji ve altın hariç ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 94,8 oldu.

EN FAZLA ALMANYA'YA ÜRÜN GÖNDERİLDİ

Kasım ayında ihracatta ilk sırayı Almanya aldı. Almanya'ya yapılan ihracat 1 milyar 682 milyon dolar olurken, bu ülkeyi sırasıyla; 1 milyar 470 milyon dolar ile ABD, 1 milyar 390 milyon dolar ile Birleşik Krallık, 1 milyar 213 milyon dolar ile İtalya, 1 milyar 87 milyon dolar ile Irak takip etti. İlk 5 ülkeye yapılan ihracat, toplam ihracatın yüzde 30,7'sini oluşturdu. Ocak-Kasım döneminde ihracatta ilk sırayı Almanya aldı. Almanya'ya yapılan ihracat 18 milyar 793 milyon dolar olurken, bu ülkeyi sırasıyla; 14 milyar 851 milyon dolar ile ABD, 13 milyar 878 milyon dolar ile Birleşik Krallık, 11 milyar 844 milyon dolar ile Irak ve 11 milyar 749 milyon dolar ile İtalya takip etti. İlk 5 ülkeye yapılan ihracat, toplam ihracatın yüzde 29,8'ini oluşturdu.

YÜKSEK TEKNOLOJİLİ ÜRÜNLERİN PAYI YÜZDE 3,9

Teknoloji yoğunluğuna göre dış ticaret verileri, ISIC Rev.4 sınıflaması içinde yer alan imalat **sanayi** ürünlerini kapsamaktadır. Kasım ayında ISIC Rev.4'e göre imalat **sanayi** ürünlerinin toplam ihracattaki payı yüzde 93,7'dir. Yüksek teknoloji ürünlerinin imalat **sanayi** ürünleri ihracatı içindeki payı yüzde 3,9'dur. Ocak-Kasım döneminde ISIC Rev.4'e göre imalat **sanayi** ürünlerinin toplam ihracattaki payı yüzde 94,2'dir. Ocak-Kasım döneminde yüksek teknoloji ürünlerinin imalat **sanayi** ürünleri ihracatı içindeki payı yüzde 3,5'tir. Kasım ayında imalat **sanayi** ürünlerinin toplam ithalattaki payı yüzde 80,6'dır. Yüksek teknoloji ürünlerinin imalat **sanayi** ürünleri ithalatı içindeki payı yüzde 11,5'tir. Ocak-Kasım döneminde imalat **sanayi** ürünlerinin toplam ithalattaki payı yüzde 81,7'dir. Ocak-Kasım döneminde yüksek teknoloji ürünlerinin imalat **sanayi** ürünleri ithalatı içindeki payı yüzde 11,1'dir.

KASIM AYINDA ZİRVE RUSYA'NIN OLDU

İthalatta Rusya Federasyonu ilk sırayı aldı. Kasım ayında Rusya Federasyonu'ndan yapılan ithalat 3 milyar 979 milyon dolar olurken, bu ülkeyi sırasıyla; 3 milyar 628 milyon dolar ile Çin, 2 milyar 300 milyon dolar ile Almanya, 1 milyar 968 milyon dolar ile İtalya, 1 milyar 337 milyon dolar ile İsviçre izledi. İlk 5 ülkeden yapılan ithalat, toplam ithalatın yüzde 44,4'ünü oluşturdu. Ocak-Kasım döneminde ithalatta ilk sırayı Çin aldı. Çin'den yapılan ithalat 41 milyar 51 milyon dolar olurken, bu ülkeyi sırasıyla; 39 milyar 480 milyon dolar ile Rusya Federasyonu, 24 milyar 487 milyon dolar ile Almanya, 17 milyar 553 milyon dolar ile İtalya, 14 milyar 840 milyon dolar ile ABD izledi. İlk 5 ülkeden yapılan ithalat, toplam ithalatın yüzde 44,1'ini oluşturdu.

TİCARET BAKANİ: POLİTİKA ARAÇLARINI ETKİN ŞEKİLDE KULLANIYORUZ

Ticaret Bakanı Ömer Bolat, sosyal medya hesabından Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından açıklanan kasım ayı dış ticaret verilerini değerlendirdi. Bu yılın, dış ticaret ve cari işlemlerde açıkları azaltıldığı bir "dengeleme" ve "istikrar" yılı olduğunu belirten Bolat, "Kasım ayında dış ticaret verilerinde devam eden olumlu gelişmeler, ekonomi programımızın etkilerini net şekilde göstermeye devam etmektedir. Yılıllıklandırılmış dış ticaret açığı, tepe noktası olan Mayıs 2023'e göre kasım itibarıyla tam 42,8 milyar dolar geriledi. Dış ticaret açığında sağladığımız düşüşle bir taraftan makroekonomik istikrarı güçlendirerek deflasyon sürecine katkıda bulunuyoruz, diğer taraftan ekonomik büyümenin daha dengeli bir yapıya dönüşmesini sağlıyoruz" ifadelerini kullandı. Bolat, ihracatın sürdürülebilir şekilde büyümesi için destek programlarını ve ticari diplomasi girişimlerini kararlılıkla sürdürdüklerini aktararak, "Aynı zamanda, yerli üreticilerimizi ve **sanayimizi** haksız rekabete yol açan dumpingli, sübvansiyonlu veya hızla artan ithalata karşı korumak amacıyla ticaret politikası araçlarını etkin şekilde kullanmaya devam ediyoruz" değerlendirmesinde bulundu.

Yeni nesil OSB'lerle sanayiye yön verilecek

İstanbul Sanayi Odası (İSO) Yönetim Kurulu Başkanı Erdal Bahçıvan, Marmara Bölgesi'nin sanayi potansiyelinin daha ileriye taşınması için yeni nesil Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) kurulmasının şart olduğunu vurguladı. İstanbul'da düzenlenen Marmara Bölgesi Organize Sanayi Bölgeleri ve Sanayicileri İstişare Toplantısı'nda konuşan Bahçıvan, Marmara'nın stratejik önemini ve bölgedeki sanayi dönüşümünü ele aldı.

Bahçıvan, OSB'lerin sanayinin geleceğini inşa ettiğini belirterek, bu bölgelerde dijital altyapı ve yeşil dönüşümün önemli bir yer tutacağına dikkat çekti. Bahçıvan, "Dijital ve yeşil dönüşüm altyapısına sahip 'endüstriyel kent' modelinin, İstanbul'un sanayi potansiyelini daha ileriye taşıyacağına inanıyoruz" diyerek, sanayi bölgelerinin sadece üretim alanları değil, aynı zamanda sürdürülebilirlik ve teknoloji odaklı bir model haline gelmesi gerektiğini ifade etti. Küresel ekonomik değişimlerin, üretim ve tedarik zincirlerini yeniden şekillendirdiğini anlatan Bahçıvan, gelişmiş ülkelerin stratejik ürünlerde "içeride ve yakında" üretim anlayışına yöneldiğini belirtti. Bu durumun, OSB'lerin daha da önemli hale gelmesine yol açtığını dile

getiren Bahçıvan, Marmara Bölgesi'nin Türkiye'nin ekonomik stratejisindeki kritik rolüne değindi. Marmara'nın sanayi, üretim ve ticaret açısından öncü bir konumda olduğunu altını çizdi.

Bahçıvan, OSB'lerin sanayicilere bürokratik işlemlerden uzaklaşarak üretime odaklanma imkânı sunduğunu belirtti. "Bu tür planlı alanlar, hem yerel hem de uluslararası rekabet açısından büyük avantajlar sunuyor," diyerek, Marmara Bölgesi'ndeki OSB'lerin sanayi üretimini ve verimliliği artırma konusunda önemli bir katkı sağlayacağına dikkat çekti.

YEŞİL VE DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN ÖNEMİ

Sanayinin dijital dönüşümü ve çevre dostu üretim altyapısına geçişi konusunda önemli adımlar atıldığını belirten Bahçıvan, bu dönüşümün Türk sanayisinin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşması açısından kritik öneme sahip olduğunu söyledi.

Türkiye'nin sanayi üretim kapasitesinin önemli bir kısmını OSB'lerin oluşturduğunu belirten Bahçıvan, "Yeşil ve dijital dönüşüm, Türk sanayisinin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşması için kritik bir süreçtir," diye konuştu.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN SİGORTASI

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin 29. Taraflar Konferansı (COP29), 11-22 Kasım 2024 tarihleri arasında Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de düzenlendi. Biz de Türkiye'de İş Dünyası dergisi olarak, toplantının nabzını tutan isimlerle konferansın gündem maddesi olan 'İklim Finansmanı'nı ve COP30 beklentilerini konuştuk...

COP29, iklim değişikliğiyle mücadelede finansmanın rolünü ön plana çıkaran bir zirve olarak yayıtlara geçti. Ancak, somut ve bağlayıcı kararların alınması konusunda beklentilerin tam anlamıyla karşılanmadığı yönünde eleştiriler de mevcut. Özellikle gelişmekte olan ülkeler, finansman taahhütlerinin artırılması ve erişilebilirliğinin sağlanması konusunda daha güçlü adımlar atılmasını talep ediyor. Biz de bu toplantıları yakından takip eden üç isim ile COP29 çıktılarını konuştuk...

HEDEF; GÜNEŞ VE RÜZGÂR KURULU GÜCÜNÜ ARTIRMAK

ÇEVKO Vakfı Genel Sekreteri Mete İmer Taraflar Konferansı'nın, Birleşmiş Milletler'in çatısı altında her yıl tekrarlandığını dile getirerek, "29'uncusu 11-22 Kasım tarihlerinde Bakü'de gerçekleşti. Bu konferansın en önemli konu başlığı finansmandı. Dolayısıyla burada daha önceden belirlenen 100 milyar Dolarlık bir paranın gelişmiş ülkelere aktarılması konusunda önemliydi. Müzakereler çoğunlukla bu konu çerçevesinde gerçekleşti" dedi ve finansmanın önemine dikkat çekti.

Türkiye'nin uzun vadeli iklim stratejisine de değinen İmer, sözlerini şu şekilde tamamladı; "Güneş ve rüzgâr kurulu gücünün dört kat artması hedefleniyor. Bu arada Türkiye COP29 kapsamında nükleer enerjiyi üç katına çıkarma deklarasyonunu da imzaladı. 2050 yılına kadar faaliyete geçirilmesi planla-

nan 20 bin MGW nükleer kurulu gücüne net sıfır emisyon hedefine katkı sağlanması bekleniyor. Enerji yoğunluğunun ise 2035 yılına kadar yüzde 35 azaltılması hedefleniyor fakat belgede kömürden çıkışa dair bir plan yer almıyor."

"İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İÇİN 1.3 TRİLYON DOLARA İHTİYAÇ VAR"

İstanbul Sanayi Odası (İSO) Yönetim Kurulu Üyesi ve Sürdürülebilirlik Platformu Başkanı **Sultan Tepe**, Taraflar Konferansı'na (COP) üç yıldır katılım sağlayarak toplantının nabzını bizzat yerinde tutuyor. Tepe, **İSO** olarak tüm toplantılara katılmaya özen gösterdiklerini dile getirerek, "**İstanbul Sanayi Odası** Sürdürülebilirlik Platform Başkanlığı görevini sürdürüyorum. Dolayısıyla **sanayinin** yeşil dönüşümü ile ilgili bütün projelerin de sorumlusuyum. Böyle olunca **İSO** olarak bütün COP'ları takip etmemiz çok önemli. COP'a giderken yanımızda belli bir proje de götürüyoruz. Yalnız gelişimleri gözlemlemek değil Türk **sanayisinin** ne durumda olduğunu anlatmak üzere çok önemli bir panelimiz oluyor. Her yıl olduğu gibi panelimiz bu yılda çok kıymet gördü" dedi.

COP29'un ana başlığının finansman olduğunu aktaran Tepe, "Finans konuşmaları beraberinde tartışmaları da getirdi. Çünkü gelişmekte olan ülkelerin vereceği paradan çok daha önemli dünyanın iklim değişikliği için ihtiyacı olan para ortaya kondu. Dünyanın bu konu için 1.3 trilyon Dolar ihtiyacı var. Gelişmekte olan ülkeler bu işi fonluyor. Listede 24 ülke var ve bu

METE İMER

ÇEVKO Vakfı Genel Sekreteri

SULTAN TEPE

İstanbul Sanayi Odası (İSO) Yönetim Kurulu Üyesi

ülkeler Avrupa ülkeleri, ABD ve Kanada'dan oluşuyor. Ama gelişmekte olan ülkelerin tamamının böyle bir finansı sağlayabilmesi çok mümkün gözüküyor. Gelişmekte olan fakat çok büyük finansal hacme sahip olan Suudi Arabistan, Çin gibi ülkelerin bu konu için ciddi kaynaklar akıtması gerektiği düşünülüyor. Çin açıklamasında listede yer almasa da belirli bir fonlama gerçekleştirdiğini açıklarken kendilerine daha fazlasının verilmesi gerektiği söylendi ve büyük bir tartışma çıktı. Ülkelerin şimdilik 300 milyar Dolar vermesi konusunda karara varıldı fakat Çin, Suudi Arabistan gibi ülkelere çok daha fazla finansal güç beklendiği söylendi" diyerek ülkelerin bu paraları verip vermeyeceği konusunda COP30'u merakla beklediğini ifade etti.

Tepe son olarak COP29'da gördüğü bazı stantlara dikkat çekerek şöyle konuştu; "Yaklaşık 200 tane ülkenin açmış olduğu stantlar vardı. O stantlarda iklim değişikliğiyle ilgili neler yaptıklarını anlattılar. Yaklaşık 40 ülkenin 40-50 yıl gibi kısa zaman içinde kutuplardaki buzulların erimesiyle birlikte su altında kalıp yok olma tehlikesi var. Bu ülkeler bir araya gelmişlerdi ve çok önemli pavilyon açmışlardı. "Yok olmak istemiyoruz!" diyerek seslerini yükselttiler. Onları artık dünya görür ve anlar olmuş. Japonya da beni çok etkileyen stantlardan biri oldu. Şehrin çöplerini topluyorlar ve her çıkan çöp bir tesise gidiyor ve enerjiye dönüşüyor. Şehir onunla aydınlanıyor. Yani döngüsel ekonomiye geçiş yapmışlar. Afrika'dan da çok fazla katılımcı vardı. Bir tane konuşma dinledim. Beni çok etkiledi. Şöyle söylüyordu; 'İklim değişikliğinde ilerleme kaydetmek istiyorsak üçüz dönüşüm, yani toplumun değişmesi lazım' Bu konuyla ilgili de çok önemli bir çalışma hazırlanmış. Toplumun değiştirmek istiyorsanız lise ve üniversite çağındaki çocukları değiştirmelisiniz. Bu şekilde üçüz dönüşümü tamamlayabilirsiniz. Eğer biz 16-22 yaş arası çocuklarımızı dönüştürebilsek dünyayı değiştirebiliriz."

"YAPILMASI GEREKEN BELLİ AMA GECİKİYORUZ"

Oluklu Mukavva Sanayicileri Derneği (OMÜD) Genel Sekreteri Umay Yılmaz ise iklim eylemi açısından çok kritik bir dönemden geçtiğimizi belirterek şu şekilde konuştu; "İklim krizinin bir takvimi var ve özellikle pandemiden sonra doğal afetlerdeki artışın ne kadar yükseldiğini gördük. Her yıl yaşadığımız yazlar daha da sıcak hale geliyor. İklim kriziyle mücadeledeki küresel tek platform olan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve onun taraflar konferansı olan COP'ların da söylediği bir takvim var. Yani yapılması gerekenlerin zamanları hem bilimin ölçtüğü ile belli hem de sözleşmenin takviminde yer aldığı kadarıyla belli. Ama maalesef bizler her ikisinde de gecikiyoruz. İnsanlar iklim sisteminin doğru düzgün çalışmasını riske atıyor. Bu toplantılar ışığında artık yapılacak her şeyi biliyoruz. Teknolojilerimiz ve sorunlar için çözümlerimiz var. Tek yapılması gereken şey finans kaynaklarının doğru yerlere aktarılması" dedi.

İklim finansının tam anlamıyla çalışması, işler hale getirilmesi ve yürümesinin gerekliliğine de vurgu yapan Yılmaz, sözlerini şu şekilde sürdürdü; "Bu çalışmanın yapılması gereken bir toplantıydı COP29. Paris Anlaşması'na göre gelişmiş ülkeler şu zamana kadar sanayi ve kentleşmeleriyle bütün bu sera gazlarının atmosfere verilmesinden ve dolayısıyla küresel ısınmanın, iklim değişikliğinin olmasından sorumlular. Gelişmekte olan ülkeler ise hala o noktalara gelmedikleri için aslında bu sorumluluğu gelişmiş ülkelerin üstlenmelerini istiyorlar. Bu gelişmekte olan ülkelerin bazıları da küresel ısınmaya, iklim değişikliğine katkı vermemiş olmalarına rağmen iklim krizinin olumsuz etkilerinden en çok etkilenecek olanlar. Bulundukları coğrafya itibarıyla kadere mahkûmiyet gibi bir durum yaşıyor. Dolayısıyla sorunlara çözümler bulunmuşken gelişmiş ülkelerin kendi finans kaynaklarının gelişmekte olan ülkelere aktarılması isteniyor."

UMAY YILMAZ

Oluklu Mukavva Sanayicileri Derneği (OMÜD) Genel Sekreteri

ARAŞTIRMA

Ekonomiyi soğutmaya yönelik çalışmalar, sektörlerin çoğuna yansıdı. Şimdiki soru ise buradan dönüşün ne zaman olacağı yönünde. Rakamlar ve genel konjonktür toparlanmanın yavaş olacağına işaret ediyor. 2023 yılından itibaren ihracatta zorlanan ayakkabı sektöründe, daralma oranı yüzde 25'in üzerine çıktı. Makine sektöründe yaşanan üretimdeki düşüş belirtileri sektöre yüzde 17'lik iç pazar daralması olarak geri döndü. Otomotiv, beyaz eşya, tekstil gibi Türkiye'nin lokomotif sektörlerinde ise yavaşlama son 2 yıldır devam ediyor. Sektör temsilcileri toparlanma için 2025'in 2'nci yarısını işaret ediyor. Yine de 5 yıl önceki rakamlara ulaşmanın zor olacağı konusunda herkes hemfikir.

TEHLİKELİ YAVAŞLAMA!

NİL DUMANSIZOĞLU

• ndumansizoglu@capital.com.tr

Ekonomi yönetiminin “tek haneli enflasyon” hedefiyle başlattığı “sıkı para” politikası, iç talebi kontrol ve ekonomiyi soğutmaya yönelik önlemlerin etkileri hem üretim hem tüketim ayağında görülmeye başlandı. Hatta pek çok ana sektörde üretim ve iç satışlarda yavaşlama 2023 yılından beri sürüyor. Bu durumda dış konjonktürel gelişmelerin etkisi de büyük. Öyle ki Rusya-Ukrayna ile İsrail-Filistin arasındaki savaş gerilimi jeopolitik riskleri artırdı. Avrupa Birliği (AB) ve ABD’de enflasyonla mücadele için uygulanan sıkı para politikaları nedeniyle Türkiye’nin en büyük pazarlarında talep daraldı.

Peki yavaşlamayı sıkı para politikası öncesi yaşamaya başlayan çoğu sektörde toparlanma en erken ne zaman bekleniyor? Sektör uzmanları, 2025 yılının

2’nci yarısını işaret etse de sektörlerin baz göstergelerinde 5 yıl önceki rakamları bulmasının hayal olacağı öngörüsü hakim. Öyle ki sektör uzmanları sıkı para politikasının sanayide “duvara toslamayı” beraberinde getirdiği yorumunu yapıyor. Rakamlara göre de sanayiden alarm sinyalleri geliyor. TÜİK tarafından açıklanan Sanayi Üretim Endeksi’ne göre eylül ayında sanayi üretim endeksi yıllık bazda yüzde 2,4 oranında düşüş gösterdi. İhracatta yeniden artış trendine girebilmek için ise yapısal sorunların çözülmesi bekleniyor. Özellikle üretimde TL bazlı girdilerdeki artışlar ve buna karşın döviz kurunun bu artışların altında kalması, ihracatçıyı etkilemeye devam edecek gibi görünüyor. İhracattan umduğunu bulamayan sektörlerin kaçış noktası olan iç satışlarda da durum yine sıkıntılı. Hatta çoğu sektör temsilcisi her iki kalemde de aynı anda düşüş olmasının bir ilk olduğunu belirtiyor.

İç satışta rekor gerileme yaşayan sektörler

Sektör	İç satış (%)
Hafif ticari araç	-54,0
Ev ve mutfak eşyaları	-50,0
Otomobil	-42,0
Döküm	-26,0
Armatür	-25,0
Makine	-16,8
Plastik	-11,6

Not: 2023'e göre 2024'ün ilk 10 ayında yaşanan daralmadır.

Kaynak: Veriler şirketlerden ve derneklerden toplanmıştır.

EN BÜYÜK DARBE

Son birkaç yıldır devam eden küresel siyasi iklimdeki belirsizlikler ve jeopolitik gerilimler ticareti olumsuz etkiledi. Pek çok sektörün ihracatında düşüş var. Çimento sektörü ihracatı, 2 yılda yaklaşık 5,1 milyon ton azaldı. Makine ihracatında miktar bazında gerileme, Şubat 2023'te başladı. Bu süreçte, değer bazında yüzde 1,4 ile yüzde 9,2 arasında gerileme oldu.

En büyük darbeyi alan sektörlerden biri de ayakkabı oldu. Son 2 yıldır ihracatta ciddi oranda düşüş olduğunu ifade eden Ayakkabı Yan Sanayicileri Derneği (AYSAD) Yönetim Kurulu Başkanı Sait Salıcı, "2023 ve 2024'ün ocak-temmuz dönemi karşılaştırıldığında yüzde 27,1 düşüş gözlemleniyor. İhracattaki daralmanın tek etkeni döviz değil; ölçek ekonomisi, genel giderler, yeterli üretim kapasitesinin olmaması gibi nedenler de bu daralmanın bir parçası" diyor.

Ambalaj sektöründe de sıkıntı büyüyor. Türkiye'deki mevcut ekonomik gidişatın, artan maliyetler ve ihracat pazarlarında yaşanan daralmanın rakamlara yansımalarını belirten Ambalaj Sanayicileri

Derneği (ASD) Başkanı Zeki Sarıbekir şu değerlendirmede bulunuyor:

"Değer olarak 2023'ün ilk yarısında 3 milyar 455 milyon dolar olan ihracat, 2024'ün aynı döneminde 3 milyar 322 milyon 712 bin dolara geriledi. Ambalaj sektörünün 2024 ilk 6 aylık ihracatı, bir önceki yılın aynı dönemine göre miktar olarak yüzde 7 artarken değer olarak yüzde 4 azaldı."

11 sektör üretimde ne kadar geriledi?

Sektör	Ne kadar geriledi? (üretim/%)
Ağır ticari araç	-25,0
Döküm	-19,0
Makine	-16,9
Armatür	-15,0
Bakır	-12,0
Ticari araç	-12,0
Beyaz eşya	-11,0
Plastik	-7,4
Tekstil	-6,3
Otomobil	-5,0
Hazır giyim	-0,8

Not: 2023'e göre 2024'ün ilk 10 ayında yaşanan daralmadır.

Kaynak: Veriler şirketlerden ve derneklerden toplanmıştır.

İLKLER YAŞANIYOR

Pek çok sektör iç satışlarda da sıkıntı yaşıyor. EVSİD Yönetim Kurulu Başkanı Talha Özger, "2023 yılında ihracatın aksine büyüme gösteren iç satışlar, 2024'te daraldı. Yarı yarıya düşüş var diyebiliriz" diyor.

Mücevherat takı satışlarının ağustos-eylül aylarında yüzde 20 düştüğünü söyleyen Ariş Pırlanta Yönetim Kurulu Başkanı Kerim Güzel, yıl sonuna kadar düşüşün yüzde 30'u bulacağını belirtiyor. İç satışlarda yavaşlamanın 2023'ün ikinci yarısında başladığını belirten ARMATÜR Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Gökhan Turhan'ın verdiği bilgiye göre ise yüzde 15-25 civarında bir daralma söz konusu.

ARAŞTIRMA

Türkiye'nin en iddialı olduğu sektörlerden tekstil- de iç pazar bu yıl yüzde 6'nın üzerinde daraldı. İlk kez hem ihracatın hem iç tüketimin daraldığı bir dönem geçirdiklerini ifade eden TOBB Hazır Giyim ve Konfeksiyon Sektör Meclisi Başkanı Şeref Fayat, "Bu, maalesef devam edecek. Tüm sektörlerde PMI verileri ekside. Kimse önünü göremiyor. Sıkı para politikası sanayide duvara toslamayı beraberinde getirdi" diyor.

Yüksek enflasyonun tüm sektörleri etkilediğini belirten Mobilya Sanayicileri Derneği (MOSDER) Başkanı Davut Karaçak, ekliyor:

"İç pazarda yaşanan durgunluk, işletmeler açısından büyük zorluklar getirdi. Yüksek enflasyon ve sıkı para politikasına yönelik alınan tedbirlerin etkisiyle iç piyasa iyice daraldı. Mobilya fiyatlarının bir önceki

yıla göre katlanarak artması, bu durumu daha da kötüleştiriyor" diyor.

ÜRETİM ALARM VERİYOR

İhracat ve iç pazardaki daralma üretime darbe vuruyor. İstanbul Sanayi Odası'nın verilerine göre üretim faaliyetlerinde bozulma sinyalleri devam ediyor. Ekim ayında üretim, eşik değer olarak kabul edilen 50'nin altında kalarak 45,8 oldu. 10 sektörden dokuzunda üretim azalırken en sert yavaşlama ağaç ve kağıt ürünlerinde görülüyor. Üretimdeki yavaşlama istihdamı da olumsuz etkiliyor. En büyük kaybın tekstil sektöründe olduğuna dikkat çeken S&P Global Market Intelligence Ekonomi Direktörü Andrew Harker, "Şirketler, girdi stoklarını son 4,5 yıldır yapmadıkları kadar yüksek oranda azalttılar" diyor.

Sanayideki yavaşlama, öncelikle makine ve ekipman üretimini etkiledi. 2024'ün başından itibaren üretimindeki gerileme yüzde 16,9 oldu.

Özellikle 2023'ün ikinci yarısından itibaren sektörde küçülme yaşanmaya başladığını belirten ARMATÜR Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Gökhan Turhan, artan maliyetler ve yurt içi talep daralması

"2016'DAN BERİ
GELİRLER DÜŞÜYOR"

**HALİL NADİR
TEBERCİ**
SERBEST
TELEKOMÜNİKASYON
İŞLETMELERİ
DERNEĞİ
(TELKODER) BAŞKANI

AŞAĞI YÖNLÜ SEYİR

Elektronik haberleşme hizmetleri sektörünün gelirlerinde 2016 yılından itibaren her yıl küçülme var. 2013 yılında 18,02 milyar dolar olan sektör büyüklüğü, on yıl sonra 2023 yılı sonunda 9,33 milyar dolara geriledi. Bu yıl da küçülme devam edecek, en iyi senaryoda büyüklüğün 9 milyar dolar olmasını bekliyoruz.

PAY AZALİYOR

GSYİH içinde elektronik haberleşme gelirlerinin (EHG) payı her geçen yıl mütemadiyen azalıyor. Türk Telekom'un özelleştirildiği 2005 yılında GSYİH-EHG oranı yüzde 2,51 ve 2013 yılında yüzde 1,88'ken 2023 yılında bu oran yüzde 0,83'e kadar geriledi. Sektörümüzün sorunlarına çözüm getirilmemesi halinde bu oran 2024 yılı için çok daha düşük olacaktır.

MALİYET YÜKSELDİ

Dövizde, kredi faizlerinde, personel giderlerinde ve enerji fiyatlarında yaşanan yüksek artışlar, sektördeki maliyeti artırdı. Bir Ailenin Haberleşme Giderleri Raporu'na göre evlerinde bir sabit telefon, bir genişbant internet aboneliği ve her bireyi cep telefonu hattı sahibi olan 4 kişilik bir ailenin aylık ortalama haberleşme gideri, bir önceki yıla göre yaklaşık yüzde 68 oranında yükseldi.

12 sektörde
ihracattaki gerileme 2023'te başladı

Sektör	Yavaşlama ne zaman başladı?	Ne kadar geriledi? (İhracat/ Ocak-Kasım 2024/%)
Ayakkabı	2023 Ocak	-27,1
Traktör	2023 Kasım	-24,0
Oyuncak	2023 Ocak	-18,0
Zeytinyağı	2024 Ocak	-18,0
Bakır	2024 Ocak	-15,0
Çimento	2023 Ocak	-14,0
Alüminyum	2023 Ocak	-9,0
Hazır giyim	2023 Şubat	-8,5
Bağlantı elemanları	2023 Şubat	-7,7
Tekstil	2023 Şubat	-5,0
Ev ve mutfak eşyaları	2023 Mart	-4,7
Makine	2023 Şubat	-4,3
Beyaz eşya*	2023 Ocak	-4,0
Ambalaj**	2024 Ocak	-4,0
Döküm	2024 Ocak	-4,0
Kimya	2024 Ağustos	-3,9
Armatür	2022 Aralık	-2,0
Otomobil	2024 Mart	-2,0
Demir ve demir dışı metaller	2022 Nisan	-1,3
Mobilya	2023 Mart	-1,3

Not: Veriler sektör şirketlerinden ve derneklerden toplanmıştır.
(*) 2024 8 aylık verilerdir. (**) 2024 6 aylık verilerdir.

Sektörler 2025'ten ne bekliyor?

Sektör	Büyüme beklentisi (%)	Büyüme nereden gelecek?
Kimya	10	İhracat
Alüminyum	5	İhracat
Hazır giyim	5	İhracat
Plastik	3	Hacim
Küçük ev aletleri	0	İhracat
Çelik	0	İhracat
Bakır	-10	İhracat
Döküm	-17	Üretim
Ayakkabı	-20	İhracat
Makine	-37	Dış ticaret açığı

nedeniyle yüzde 10-25 oranında yavaşlama görüldüğünü söylüyor.

Sarkuysan Yönetim Kurulu Başkanı Hayrettin Çaycı, ihracat ve dahili pazarlardaki yavaşlamaya paralel olarak bakır sektöründe üretimin yüzde 12 düşüğünü belirtiyor.

2021-2023 yılları arasında üretimin gerilediği bilgisini paylaşan Türk Plastik Sanayicileri Araştırma Geliştirme ve Eğitim Vakfı (PAGEV) Başkanı Yavuz Eroğlu, "Bu yıl ocak-eylül döneminde, 2023 yılının eş dönemine kıyasla plastik mamul sektöründe miktar bazında üretim yüzde 7,4 azaldı" diyor.

TOPARLANMA BAŞLAR MI?

Pek çok sektörde ihracattaki daralmanın, yakın coğrafyadaki savaş durumunun bitmesiyle gerçekleşmesi bekleniyor. ABD'deki politik ve ekonomik değişimler de ihracat konusunda belirleyici olacak. Yani toparlanma konusu yine belirsiz... Mevcut konjonktürün

devam etmesi durumunda ihracatta azalma sürecektir. Bağlantı elemanları sektörü ihracatında 2024 yılında bir önceki döneme kıyasla düşüş gözlemlendiğini belirten Hırdavat Sanayici ve İş Adamları Derneği (HİSİAD) Yönetim Kurulu Başkanı Çetin Tecdelioğlu, toparlanmanın gerçekleşmesinin bölgedeki siyasi krizlere bağlı olduğunu söylüyor.

Faiz oranları düştüğünde büyümeye geçiş olabileceğini ifade eden Modoko Başkanı Koray Çalışkan, şöyle devam ediyor:

"Faizin indiriminin yavaş yavaş olumlu sonuçlarını görmeye başlayacağımızı ve yeniden dengeye oturarak şirketlerin yavaş yavaş toparlanacağını ümit ediyoruz."

2025 SENARYOSU

Yavaşlamanın 2025 yılında sürmesi beklenirken sektör temsilcileri 2'nci yarıdan itibaren toparlanmanın

"DÜŞÜŞÜN KALICI OLMASINDAN ENDİŞELİYİZ"

GÖKHAN SİĞİN / BSH EV ALETLERİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI VE GELİŞEN PAZARLAR BÖLGESİ CEO'SU

TOPLAM SATIŞ AZALDI

TÜRKBESD'in verilerine göre 2024'ün ilk 9 ayında, 6 ana ürün grubunda geçen yıla kıyasla iç satışlarda yüzde 4'lük bir artış kaydedildi. İhracatta ise uzun süredir süregelen azalış trendi devam etti. İlk 9 ayda geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 6'luk bir düşüş oldu. Bu durum, toplam satışlarda yüzde 3'lük bir azalmaya yol açarken üretim miktarlarında da bir önceki yıla göre yüzde 4'lük bir azalma gerçekleşti.

HAREKET PLANI

Üretim seviyelerinde görülen düşüşün kalıcı olmasından endişe ediyoruz. Bu darboğazın ülkemiz, tüketicilerimiz ve sektörümüzün ortak faydasına olacak bir hareket planıyla aşılabileceğine inanıyoruz. Gelişen teknolojiler ve inovasyonlarla sanayimiz her geçen gün daha fazla enerji tasarrufu sağlayan ürünleri piyasaya sunuyor. Bu ürünler doğal kaynakların yanında tüketicilerimizin cebini de koruyor.

İLAVE BASKI UNSURU

Maliyet üzerindeki bir diğer baskı unsuru da Geri Kazanım Katılım Payı (GEKAP). Özellikle 2023 yılından itibaren ÜFE ve TüFE artış oranlarından daha yüksek oranlarda gerçekleştirilen GEKAP artışları, şirketlerin maliyet yapısında ilave baskı oluşturuyor. Nitekim 2020 yılında uygulanan birim fiyatlar, Eylül 2024 itibarıyla yaklaşık yüzde 900 oranında arttı. ÜFE ve TüFE'de bu artışlar sırasıyla yüzde 544 ve yüzde 400 olarak gerçekleşti.

ARAŞTIRMA

“BÜYÜME ORANLARI ESKİSİ GİBİ OLMAYACAK”

ŞENOL ŞANKAYA / YEŞİM TEKSTİL YÖNETİM KURULU BAŞKANI

YIL SONU TAHMİNİ

Piyasalardaki dalgalanmalar ve enflasyonist baskılar nedeniyle özellikle Avrupa ve ABD pazarlarında talepte belirgin bir yavaşlama görülüyor. 2023'ün son çeyreğinden itibaren hazır giyim ihracatında yüzde 7-8 oranında bir gerileme söz konusu oldu. Bu yılın son çeyreğinde ise yılı yüzde 8-9 arasında bir gerilemeyle kapatmayı bekliyoruz.

ETKİLER SÜRECEK

Son dönemdeki küresel ekonomik belirsizlikler ve resesyon riski, tekstil sektöründe özellikle Avrupa ve ABD pazarlarında talebin daralmasına neden oldu. Bu pazarların toparlanması için en azından 2025'in ilk yarısını beklememiz gerektiğini öngörüyoruz. Ancak büyüme oranları 2021-2022'deki gibi hızlı olmayabilir. Sektörün genel olarak toparlanmaya başlaması bekleniyor, ancak yavaşlama dönemi etkilerini tamamen atlatmak biraz daha zaman alabilir.

BEKLENTİ NE YÖNDE?

2025 yılında, enflasyonun düşmesi ve fiyat istikrarının sağlanması durumunda, özellikle yılın ikinci yarısında ihracatta yüzde 2-4 arasında bir toparlanma bekliyoruz. Fakat mevcut koşullar devam ettiği takdirde yüzde 1-3 arasında bir daralma riskiyle de karşı karşıya kalabiliriz.

başlayabileceği görüşünde. 2025 yılının özellikle 2'nci yarısında, Avrupa ve Amerika Merkez Bankaları'nın uyguladığı faiz indirimlerinin global pazarlarda ekonomik hareketliliği artırmasını öngören Remet Metal Yönetim Kurulu Başkanı Erhan Demirtaş, “2025 ilk yarısı için 2024'e göre yüzde 2-3 arası düşüş olacaktır. Ancak yılın ikinci yarısında yüzde 5-6 yükseliş bekliyorum” diyor.

Sektörde GSMH büyümesine paralel olarak 2025'te yüzde 3'lük bir büyüme olabileceğini düşünen PAGEV Başkanı Yavuz Eroğlu, şöyle devam ediyor:

“Dolayısıyla yavaşlama, içerde enflasyonu baskılamak için uygulanan yüksek faiz ve düşük kur politikasının yumuşatılacağı noktaya kadar gidecek. 3'üncü çeyrek sonrasında toparlanma bekliyoruz.”

Hazır giyim ve konfeksiyon ihracatının 2025'te istenilen düzeyde olmayacağını düşünen İHKİB Başkan Yardımcısı Mustafa Paşahan, bu yıl 18 milyar dolar olan ihracatın, 19 milyar dolara kadar çıkabileceğini düşünüyor.

Makine İhracatçıları Birliği (MAİB) Başkanı Kutlu Karavelioğlu, şu sıralar 15,9 milyar dolar seviyesinde seyreden Türkiye'nin makine dış ticaret açığının, 2025'te yeniden 10 milyar dolar seviyesinin altına gerilemesini hedeflediklerini ifade ediyor.

Yavaşlama döneminin, özellikle iç satış ve üretimde 2025'in ilk çeyreğine kadar devam etmesini bekleyen Kutes İcra Kurulu Başkanı Ali Esat Kutmangil, şöyle devam ediyor:

“Bu süreç, yüksek maliyetler ve enflasyonist baskıların etkisi altında şekillenecektir. Ancak 2025'in ikinci yarısından itibaren ekonomik toparlanma sinyalleri almayı ve döviz kurundaki istikrarla iç talepteki iyileşme sayesinde büyümeye geçiş yaşanmasını öngörüyoruz. 2025 de 2024 sonuçlarına paralel olacaktır. Bu doğrultuda 2025 ortalama demir döküm üretiminde yüzde 17'lik bir azalma bekliyoruz.”

“YATIRIM AZALDI, İTHALAT ARTTI”

FIRSAT KAÇTI

Ayakkabı sektörü pandemi döneminde ihracata yönelik çok güzel fırsatlar yakalanmıştı. Ancak 2023 yılının başında, ihracata yönelik olmazsa olmaz olan ithal malzemelerde ekstra vergi, damping ve referans fiyat uygulaması politikası başlatıldı. Alınan kararların etkisi, 2023 yılının son çeyreğindeeksi yönlü cari açık olarak rakamlara yansıdı. Eylül sonu rakamlarına göre yüzde 40 oranında düşüş gözüküyor.

ÜRETİM YAPILMIYOR

Bu politikalar çerçevesinde düzelme olacak gibi gözüküyor. Yan sanayi ürünlerine gelen bu vergilerden sonra birçok büyük imalatçı hazır ayakkabı ithalatına yöneldi. Yerli pazarda ithal ayakkabılar ciddi bir pazar payı aldı. 2023'ün son çeyreğinde başlayan ithal ayakkabının pazara girişi artarak devam ediyor. İthal ayakkabılar, yüzde 35-42 arasında pay alıyor.

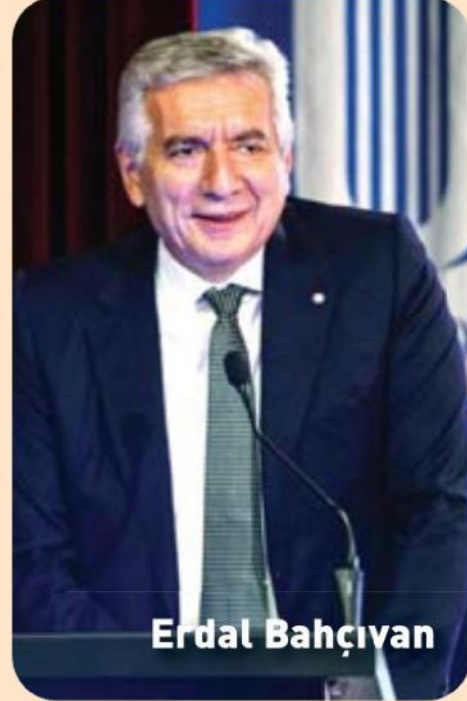
AKSİYON ALINMALI

2023 yılında alınan bu kararlar devam ettiği sürece fırsatları kaçırdığımız gibi sektörde yatırımlar da azaldı. Bir an önce doğru analiz yaparak sektöre can suyu olacak aksiyonlar alınmalı ve bu yanlıştan dönülmeli. Dünya pazarında rekabetçi bir yapıya dönüştürme yönünde çaba sarf edilmeli ki kaçan fırsatlar yeniden yakalanabilsin.

“İşin püf noktası sabır”

İstanbul Okan Üniversitesi'nin Türkiye'de başlattığı Girişimcilik Dersi'ne **İstanbul Sanayi Odası (İSO)** Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan** konuk oldu. Bahçivan öğrencilere iş yaşamındaki tecrübelerini anlattı: “Girişimcilik insanın enerjisidir. Hayatınıza bakışınızda bir enerjiniz varsa hayat sizi bir yerlere getirir. Girişimcilik bir süreçtir. Bu süreçte, her adımda gösterdiğiniz emek ve özveri, ürünün değerini artırır ve onu, toplumda kalıcı bir başarıya dönüştürür.” Gençlere içlerindeki enerjinin neleri başarabileceğini anlatan Bahçivan, başarıya giden yolu dört başlıkta özetleyerek, “Hayal etmek, düşünmek, ekip çalışması, sabırlı olmak sizi başarıya götürür. Günümüz dünyasında hangi konuda olursa olsun mutlaka işin püf noktasının sabır olduğunun farkında olun” diye konuştu.

Erdal Bahçivan

'Endüstriyel kent modeli İstanbul'un sanayi potansiyelini daha ileriye taşır'

Marmara Bölgesi Organize Sanayi Bölgeleri ve Sanayicileri İstişare Toplantısında konuşan ISO Yönetim Kurulu Başkanı Bahçivan, "Dijital ve yeşil dönüşüm altyapısına sahip 'endüstriyel kent' modeli, İstanbul'un sanayi potansiyelini daha ileriye taşıyacaktır" dedi.

İSTANBUL, AA

İstanbul Sanayi Odası (ISO) Yönetim Kurulu Başkanı Erdal Bahçivan, Marmara Bölgesi'nin stratejik önemini ve bölgede teknolojik altyapıya sahip yeni nesil OSB'lerin kurulmasının gerekliliğini vurgulayarak, "Dijital ve yeşil dönüşüm altyapısına sahip 'endüstriyel kent' modeli, İstanbul'un sanayi potansiyelini daha ileriye taşıyacaktır." dedi.

Marmara Bölgesi Organize Sanayi Bölgeleri ve Sanayicileri İstişare Toplantısı, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mehmet Fatih Kacır'ın katılımıyla İstanbul'da gerçekleşti.

Bahçivan, burada yaptığı konuşmada, OSB'lerin sanayinin geleceğini inşa ettiğini belirterek, sanayideki dönüşüm süreçlerini ve OSB'lerin ekonomiye katkısını değerlendirdi.

Küresel ekonomik değişimlerin üretim ve tedarik zincirlerini yeniden şekillendirdiğinin altını çizen Bahçivan, gelişmiş ülkelerin artık stratejik ürünlerde "içeride ve yakında" üretim yaklaşımlarını benimsediğini, bu durumun OSB'leri daha da kritik bir konuma taşıdığını kaydetti.

Bahçivan, Marmara Böl-

gesi'nin stratejik önemini ve bölgede teknolojik altyapıya sahip yeni nesil OSB'lerin kurulmasının gerekliliğini vurgulayarak, "Dijital ve yeşil dönüşüm altyapısına sahip 'endüstriyel kent' modeli, İstanbul'un sanayi potansiyelini daha ileriye taşıyacaktır." ifadelerini kullandı.

Sanayi bölgelerinin verimliliği artırdığına dikkati çeken Bahçivan, "OSB'ler, sanayicilerin bürokratik işlemler yerine üretime odaklanmasını

sağlıyor. Bu tür planlı alanlar, hem yerel hem de uluslararası rekabet açısından büyük avantaj sunuyor." diye konuştu.

Bahçivan, OSB'lerin Türkiye sanayisinin yaklaşık yüzde 60'ını barındırdığına ve planlı sanayi alanlarının üretim ve tedarik süreçlerindeki önemine değinerek, OSB'lerin, sanayicilerin bürokratik işlemlerle vakit kaybetmeden üretime odaklanmalarını sağladığına işaret etti.

Yüksek katma değerli projelerin desteklenmesi adına

hayata geçirilen HIT-30 Yüksek Teknoloji Yatırım Programı'na dikkati çeken Bahçivan, programın, ileri teknolojiye dayalı üretim yapan sektörlerle yönelik teşvikler sunduğunu ve bunun sanayinin dijital dönüşümünü hızlandıracağını belirtti.

'Yeşil ve dijital dönüşüm kritik öneme sahip'

Bahçivan, ayrıca Dünya Bankası destekli Türkiye Yeşil Sanayi Projesi'nin, OSB'lerin çevre dostu üretim altyapısına geçişini kolaylaştıracağını ifade ederek, "Yeşil ve dijital dönüşüm, Türk sanayisinin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşması için kritik öneme sahip." diye konuştu.

Bahçivan, toplantıda sanayicilerin çözüm önerilerinin ele alınacağını, istişarelerin OSB'lerin geleceği için önemli bir yol haritası oluşturacağını kaydetti.

'Marmara Bölgesi, üretim ve ticaret açısından öncü rol oynuyor'

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Bölgeleri Genel Müdürü Abdurrahman Aydın da OSB'lerin Türkiye ekonomisi için stratejik önem taşıdığına dikkati çekti.

Türkiye'nin doğu ile batı arasında doğal bir köprü görevi görerek yatırımcılar için cazip bir ortam oluşturduğunu belirten Aydın, "Marmara Bölgesi, üretim ve ticaret açısından öncü rol oynuyor. OSB'ler hem sanayi imalatını tek bir çatı altında topluyor hem de idari destek ve ticaret olanakları sunuyor." dedi.

Aydın, toplantının amacının OSB'lerin ekonomiye katkısını artırmak, işbirliği ve ortaklık kültürünü geliştirmek ve bölgesel kalkınmaya ivme kazandırmak olduğunu, Marmara Bölgesi'ndeki OSB'lerin modern altyapıları ve yatırımcı dostu olanakları sayesinde farklı sektörlerde büyümeyi teşvik ettiğini dile getirdi.

Sanayicilerin teknolojik gelişmelere uyum sağlama-sının ve üretimde kaliteye verdikleri önemin, Türkiye'nin ekonomik hedeflerine ulaşmasında kilit rol oynadığını vurgulayan Aydın, "Sanayicilerimizin bugüne kadar gösterdiği katkılar çok değerli. Bu katkının aynı ivmeyle devam edeceğine inanıyorum." ifadelerini kullandı.

Aydın, Marmara Bölgesi sanayicisinin bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da yanında olmaya devam edeceklerinin altını çizdi.

PAYLAŞIM

ERCÜMENT TUNÇALP

2025 NASIL BİR YIL OLACAK?

Her yılın başında, gelecek 12 ay için görüşlerimi paylaşıyorum. Bu sefer de 2025 yılının oldukça zor geçeceğini, ana nedenleri belirterek başlıyorum. Vergi sisteminde adalet

gerçekleşmeden, üretim artışı sağlanmadan, para politikası maliye politikası ile desteklenmeden ve yapısal reformlar devreye sokulmadan ekonomi rayına giremez. Ve aynı sebeplerle yeni yılda **enflasyonun hedeflenen seviyelere düşmeyeceğini** de rahatça söyleyebilirim. Zira **beklenen faiz indirimleri** peşinden dövize talep yaşanır, kurları yükseltecek olan bu durum yüksek döviz pozisyon açığı bulunan reel sektör için kur riski anlamı taşır. **Faiz indirimi** ile birlikte **reel faiz eksi kalmaya devam edeceğinden**, yatırımcının **emlak ve en fazla da altına** yönelişi kaçınılmaz olur. Kurun uzun süre sabit kalması ile yatırımcısına kaybettiren **dolar** yeni yılda kat be kat fazlasını kazandırır. Diğer yandan da **maliyet enflasyonuna** katkı yapar.

Enflasyonu düşürmek üzere; eğer varsa yapılanlara da bakmak gerekiyor.

Yapısal reformlara başlandı mı?

Karara bağlanan **tasarruf tedbirlerinden** sonuç alınabiliyor mu? Cevaplar 'hayır' olduğuna göre; hurumları yeniden inşa etmeden, kamuya tasarruf yaptırmadan bu gemiyi yздürmek kolay değildir. Siyasilerin ümit veren açıklamalarının 2025 yılı için rakamsal karşılığı yoktur. Dolayısıyla **tutmayan enflasyon hedeflerine göre** doğru planlama yapılamayacağı açıktır.

Örneğin geçtiğimiz Ağustos ayında ve öncesinde genel kanı **Eylül** ayından itibaren faiz indirimlerinin başlayacağıydı. MB'nın yıl sonu enflasyon beklentisi Nisan ayında yüzde 36 iken benim iddiam, bu tahmininin tutmayacağı (tahminim %55 idi) ve yıl sonuna 4 ay kala da Ocak ayından önce **faiz indiriminin yapılamayacağı** yönünde idi. Diğer nedenleri ile birlikte o tarihlerde açıklamıştım. Dolayısıyla bireylerin kime inanacağına karar vermesi çok kolaydır. Daha önce söylenenlere ve gerçekleşme oranlarına bakarak..

Kurtarıcı olarak iş başına gelen **Mehmet Şimşek**, vergiyi "**tabana yayma**" sözü verse de adaletli bir gelir dağılımı için şart olan bu uygulama yine başka bir bahara kalmıştır. Halkımızın vergi yükü 2025 yılında oldukça ağırlaşacaktır. Önümüzdeki yıl enflasyonun çok üzerinde bir oranda artışla **11,1 trilyon lira tahsilat hedefine** ulaşılması öngörülmüyor.

KDV ve **ÖTV** gibi **dolaylı vergilerin** bu toplam vergi gelirleri içindeki payı da önümüzdeki yıl **yüzde 70'lere** dayanacaktır. Bu oran **AB** ve **OECD** ülkelerinde **yüzde 35** civarındadır. Yani verilen sözlerin aksine; gelir, kâr ve servet sahiplerinin payı yine üçte bir seviyesinde kalacaktır. Bu kadarla kalsa iyi, dolaylı vergi adına **yeni sürprizler** de gelecektir. Örneğin 7524 sayılı kanunda yapılacak değişikliklerle; "2025 yılından itibaren e-ticaret pazar yerlerinden yapılan her türden mal/ hizmet satışlarına uygulanmak üzere satıcıya **e-ticaret pazar yerleri** tarafından yapılacak ödemeler üzerinden satıcı gerçek kişi ise **%25**, tüzel kişi ise **%15** stopaj kesilecek." Bunun anlamı; **fiyatların sadece e-ticaret sitelerinde değil** (zira e-ticareti fiili mağazadan ayrı fiyatlandırmak mümkün değil), **piyasa genelinde şişirilmesi demektir**. Neyseki çoğu

zaman olduğu gibi gelen tepkiler üzerine son dakikada bu karardan döndü ve yukardaki stopaj oranları **yüzde 1'e** düşürüldü. Elbette bunun isabetli bir tercih olmadığını da söylemek gerekir.

ISO Türkiye İmalat PMI (satın alma yöneticileri endeksi), **son 8 aydan beri sınır değer olan 50'nin altındadır** ve faaliyetlerde bozulmayı ifade eden öncü göstergidir. Böylece yüksek enflasyonumuz varken, bir de resesyonumuz olacaktır. Ekonomimiz yılın **3. çeyreğinde** önceki yıla göre **yüzde 2,1** büyüdü. Bu büyüme son 17 çeyreğin en düşük oranıdır. 2025 bu tablo eşliğinde **stagflasyonu** da yaşayacağımız bir yıl olabilir. Üstelik **yeniden değerlendirme** oranının **yüzde 43,93** olması; fiyat ve ücret artışlarının ise beklenen enflasyona göre planlanması vergi tahsilatını da olumsuz etkiler.

IMF 2030'a kadar Türkiye için yıllık bazda tek haneli enflasyon öngörmediğini açıkladı. Hatta Türkiye'nin en yüksek enflasyonlu 3'üncü ülke konumuna yükseleceğini belirtti. Tanınmış bir finans ve sigorta şirketi olan **Allianz Trade**, Küresel İflas Raporu'nun ikinci yarısı yıl değerlendirmesinde; **Türkiye'nin iflas oranını yüzde 20 olarak öngörüyor**. Her 5 şirketten birinin bu riski taşıması çok olumsuz bir işarettir.

Sonuç olarak; kamu açıkları nedeniyle yaşanacak zorunlu **parasal genişleme** de enflasyondaki yükselişin yeni nedeni olacaktır. Bu bakımdan hesapsız harcamaları önlemek ve yapısal sorunları çözmek yerine yüksek oranlı bir asgari ücret artışını enflasyonist etkinin tek nedeni olarak görmek temelden hatalıdır.

Enflasyon düşük çıksın ve çalışanların ücret artışlarına yansımaları düşüncesi ile Aralık'tan Ocak ayına ertelenecek mal ve hizmet zamları sonrasında ne olacak?

En kötünün geride kalmadığı henüz yılın ilk ayında görülecek!

Küresel genişlikte **dolar bazında en yüksek raf fiyatlarına** sahip olmamıza ve üstelik döviz kuru aylarca sabit kalmasına rağmen, **kırmızı et** ve **damacana suları** başta olmak üzere **gıda fiyatlarının** artmaya devam etmesi, **fırsatçı enflasyonunun** önümüzdeki dönemde de cesaretle tımandırılacağına işarettir. Eğer halkın **temel gıda fiyatları** kontrol altına alınamazsa, bu kategori enflasyona lokomotiflik etmeye ve baş ağrısı olmaya devam edecektir. Kaldı ki hâlâ **dünyanın en yüksek faizini veren 2. ülkesiyiz** (Arjantin'den sonra). **Dünyanın en yüksek enflasyona sahip** ülkeleri içinde de 6. sıradayız ama ilk 5'teki çoğunluğun iç savaş ile mücadele zorunda kaldıklarını da unutmamalıyız. "Sığınmacılar gidecek, bu yüksek ekonominin sırtından inecek" şeklindeki görüşler için ise henüz çok erkendir. **İstihrar sağlanmadan**, kimse burada kurduğu düzeni bozup **kesin dönüşü** planlamaz. Üstelik AB'nin, **Suriyeli ve Afgan sığınmacılar** konusunda Türkiye'yi "Avrupa sınırlarının muhafızı" şeklinde görmesi ve buna 9-10 milyar avro bedel belirlenmesi, yapılan fedakarlığın sadece sosyal boyutunu bile karşılamaz. Ve de mevcut durumda **belirsizlik** sürdüğüne göre bu yükün 2025 yılında da taşınacağı çok açıktır. **Trump** göreve başlamadan, **HTŞ-ABD ilişkisi** tam netleşmeden Suriye meselesine temkinli yaklaşmak gerekir. Yani şapka'yı havaya atmak için de daha çok erkendir.